

Област Смолян

- ▶ Население (2021)
- ▶ Територия (кв.км)
- ▶ Брой на населените места
- ▶ Дял на населението в градовете (%)

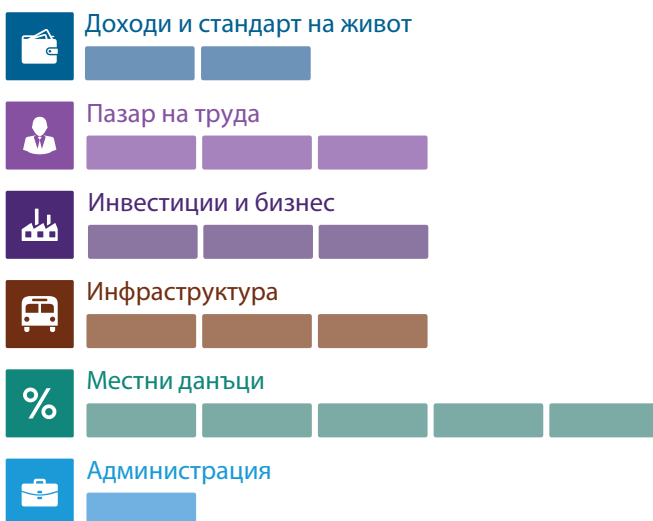
96 284
3193
240
57,4

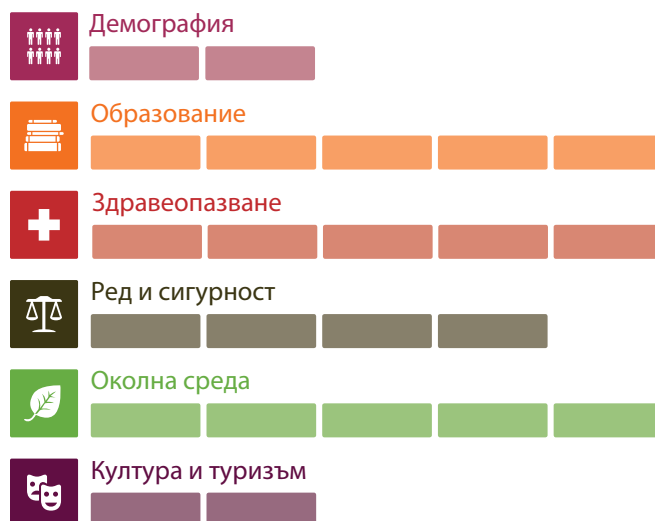
Брутният вътрешен продукт, заплатите и пенсии-те в област Смолян продължават да се увеличават. Нивото на бедност е над средното за страната. Заемостта и безработицата се повишават, като и двата показателя остават сравнително неблагоприятни. Наблюдава се подобрене на бизнес и инвестиционната активност. В областта липсват железопътни линии, автомагистрала и първокласни пътища. Местните данъци са сравнително ниски. Смолян е втората област с най-нисък дял на собствените от общите приходи на общините и е областта с най-ниско покритие на общинските разходи с местни приходи.

Населението на областта е сред най-застаряващите в страната. Смолян продължава да бъде една от областите с най-добри образователни резултати. Делът на здравноосигурените е висок. Здравноосигурителната система на практика обхваща цялото население на областта. Смолян е областта с най-ниска натовареност на правораздавателната система и е сред тези с най-малко регистрирани престъпления. Нареща се на първо място и по най-висок дял на горската територия и по най-нисък на нарушената територия. Интензитетът на културния живот остава слаб, но туризмът е силно застъпен.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ■■■

Доходи и стандарт на живот ■■■

Брутният вътрешен продукт на човек от населението в област Смолян продължава да се повишава и през 2021 г., достигайки 12,6 хил. лв., но ръстът му е изключително слаб. Заплатите и пенсиите нарастват с темп, подобен на средния за страната. Средната годишна брутна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение достига 13,4 хил. лв., оставяйки под средните стойности в останалите области. Средната месечна пенсия пък е 524 лв. и е близо до средната за страната.

Нивото на бедност в областта е над средното в страната. Делът на населението, живеещо под националната линия на бедност, е 28,7% (при 22,9% в страната).

Пазар на труда ■■■■

Делът на населението в трудоспособна възраст в област Смолян продължава да намалява и е по-нисък от средния за страната – 56,5% в областта при 58,5% в страната през 2022 година. Икономическата активност нараства и достига 72,2% (при 73,6% в страната). Това увеличение е съпроводено едновременно от ръст и на заетостта, и на безработицата, като и двата показателя остават по-неблагоприятни от средните за страната. Коефициентът на заетост е 68,0% (при 70,4% в страната), а този на безработицата – 10,0% (при 5,2% в страната).

Образователният статус на работната сила в областта се запазва сравнително добър. През 2022 г. делът на населението между 25 и 64 години с основно и по-ниско образование намалява и е 13,0% (при 16,0% в страната), а хората с висше образование са 24,3% (при 29,8% в страната).

Огромно предизвикателство за перспективите на местния пазар на труда остава застаряването на населението. Смолян е областта с най-нисък коефициент на демографско заместване като съотношение на населението на 15–19 години към това на 60–64 години, който през 2022 г. е 42,2% (при 65,7% за страната). Това означава, че на всеки 100 души, на които им предстои да излязат от пазара на труда през следващите няколко години, отговарят 42 младежи, които ще се вляят в работната сила.

Инвестиции и бизнес ■■■■

През 2021 г. се наблюдава подем в бизнес и инвестиционната активност в област Смолян, след като броят на предприятията, обемът на произведената продукция и вътрешните и външните инвестиции нарастват и като цяло компенсират спада от предходната година. Броят на нефинансовите предприятия в областта достига 52 на хиляда души от населението (при 60 на хиляда души в страната). Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи на човек от населението се повишават с близо 1/4 – до 2,7 хил. лв., а преките чуждестранни инвестиции – с над 1/5 – до 692 евро на човек. Произведената продукция нараства до

17,6 хил. лв. и все още е по-ниска от средната за страната. По-малко от средните са и разходите за научноизследователска и развойна дейност на човек от населението.

Усвояването на европейски средства в област Смолян е сравнително добро. Към 30 юни 2023 г. стойността на изплатените суми на бенефициенти по оперативните програми е 3,3 хил. лв. на човек от населението (при 2,8 хил. лв. в страната). Най-много средства в областта усвоява община Смолян.

Инфраструктура ■■■■

Географското местоположение на Смолян като гранична област и планинският характер на територията обуславят и сравнително по-слабото развитие на инфраструктурата. В областта липсват железопътни линии, автомагистрала и първокласни пътища. Гъстотата на пътната мрежа остава под средната. Качеството на пътната настилка е сравнително високо и през 2022 г., като делът на пътищата в добро състояние достига 56,5% (при 41,1% за страната).

Достъпът на домакинствата до интернет се повишава и изпреварва средния за страната.

Местни данъци ■■■■■■

Смолян е сред областите със сравнително ниски местни данъци и през 2023 година. Най-големи разлики спрямо средните за страната нива се наблюдават при търговията на дребно и при превозните средства. През 2023 г. усредненото ниво на данъка за търговия на дребно в общините в област Смолян е 7,71 лв. на кв. м (при 13,04 лв. на кв. м в страната). Размерът на ставката върху превозните средства и леките автомобили е 1,37 лв. на kW (при 1,56 лв. на kW в страната). От разглежданите данъци по-високи са ставките при облагането на недвижимите нежилищни имоти на юридическите лица.

В рамките на областта най-ниски са средните данъци в общините Смолян, Неделино и Борино, а най-високи – в община Доспат.

Администрация ■■

Самооценките на местните администрации за развитието на електронното правителство и за предоставянето на административни услуги на „едно гише“ продължават да са ниски и през 2023 г. и са под средните за страната. Оценка за прозрачността в работата на органите на местното самоуправление също остава под средната – 66,9% в областта при 70,3% в страната.

Смолян е втората област с най-нисък дял на собствените от общите приходи на общините (15,4% при 29,0% в страната) и е областта с най-ниско покритие на общинските разходи с местни приходи (43,6% при 84,2% в страната).

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ■■■■■

Демография ■■■

Населението в Смолян е сред най-застаряващите в страната и демографската картина поставя областта на предпоследното място (само преди Видин). Както естественият, така и механичният прираст са силно отрицателни и през 2022 година. Коефициентът на естествен прираст е $-14,7\%$ (при $-9,7\%$ в страната). Коефициентът на механичен прираст е най-ниският в страната със стойност от $-4,5\%$.

Коефициентите на възрастова зависимост се влошават бързо и са значително по-неблагоприятни от средните за страната. През 2022 г. съотношението на населението на над 65 години към това на 0–14 години е 256,4% (вторият най-висок след този в област Видин) при 165,9% в страната, а към това на 15–64 години – 45,3% (при 37,7% в страната).

Делът на градското население в областта е сравнително нисък (57,4% при 73,6% за страната), но гъстотата на населението остава относително висока (1614 души на кв. км при 1404 на кв. км средно).

Образование ■■■■■

Област Смолян продължава да бъде една от областите с най-добри образователни показатели (веднага след столицата и област Варна). Областта държи първото място по дял на децата в детските градини – 95% (при средно 87,3% в страната). Нетният коефициент на записване на населението в V–VII клас също е най-високият в страната (95,7% при средно 90,7% на национално ниво), а този на второгодниците – най-ниският (0,3% при 1,2% в страната). Индексът на съответствие между професионалното образование и профила на местната икономика е нисък – 37,5 т. (при 53,6 т. в страната). Основната причина за това е слабият интерес към специалности, свързани с преработващата промишленост, за сметка на относително голям брой учащи в ИКТ специалности.

Представянето на учениците от областта продължава да е много по-добро от средното в страната и през 2023 година. Средният успех на националното външно оценяване след VII клас по математика е 37,6 т. (при 35,3 т. в страната) и е третият най-висок (след този в столицата и в област Варна). Оценката на матурата по български език и литература за областта е „Добър“ 4,09 (при „Добър“ 3,93 в страната), което нарежда областта на второ място (след столицата). Делът на слабите оценки пък е 7,2% (при 17,9% в страната) и е най-ниският в страната.

Здравеопазване ■■■■■

Здравноосигурителната система на практика обхваща цялото население на областта. Средната продължителност на живота е сред най-високите в страната, а коефициентът на детска смъртност – сред най-ниските. Достъпът до общопрактикуващи лекари е на сравнително високо ниво, но все още броят на специалистите е значително по-нисък от средния за страната.

Легловата база в многопрофилните болници е равна на средната – 5,9 легла на хиляда души. Броят на преминалите

за лечение болни е 189 на хиляда души (при 235 на хиляда души в страната).

Ред и сигурност ■■■■■

Смолян е сред добре представящите се области в сферата на реда и сигурността и през 2022 година. Натовареността на местните наказателни съдии остава най-ниската в България, като един съдия в областта разглежда средно по 3,5 дела месечно (при 10,1 дела на съдия средно за страната). Това се отразява и на бързината на правораздаване. Делът на наказателните дела, приключили в 3-месечен срок, е сред най-високите в страната – 95% (при 89% в страната).

Смолян отново е и сред областите с най-малко престъпления. Регистрираните престъпления срещу личността и собствеността са 5,1 на хиляда души (при 11,6 на хиляда души в страната), а разкриваемостта им е висока – 63% (при 49% в страната).

Околна среда ■■■■■

Областта е с най-добро представяне в страната по индикаторите, оценяващи околната среда. Именно Смолян е областта с най-висок дял на горската територия (71% при 33% в страната) и с най-малко нарушена територия (0,09% при 0,43% в страната) през 2022 година.

През 2021 г. в област Смолян 72,9% от населението живее в селища с обществена канализация (при 74,8% в страната), което е сравнително висока стойност при ниската степен на урбанизация на областта. Свързването на канализационните мрежи с пречиствателни станции за отпадъчни води обаче изостава – покритието е едва 44,0% от населението в областта (при 66,8% за страната).

Образованите битови отпадъци в областта са сравнително малко – 349 кг на човек годишно (при 445 кг на човек за страната), но делът на предадените за третиране и рециклиране отпадъци също е нисък – 52% (при 74% в страната).

Култура и туризъм ■■■

Културният живот в областта не е особено интензивен и през 2022 г., въпреки че за втора поредна година се забелязва повишен интерес след срива заради ограниченията, свързани с пандемията. Посещенията в кината достигат 137 на хиляда души (при 590 на хиляда души в страната), а тези в музеите – 266 на хиляда души (при 619 на хиляда души в страната). Местните библиотеки привличат 181 посещения на хиляда души (при 584 на хиляда души в страната).

Туризмът в областта е силно застъпен и през 2022 година. Броят на леглата в местата за настаняване продължава да нараства и достига 135 на хиляда души, което е четвъртият най-висок относителен брой след този в крайморските области (Бургас, Добрич, Варна). Броят на реализираните нощувки в областта също я подрежда на четвърто място със 7993 на хиляда души (при 3739 на хиляда души в страната).

Ключови показатели за област Смолян

Индикатори на икономическото развитие	2020	2021	2022	Средно за страната
БВП на човек от населението (лв., текущи цени)	12 028	12 609	n.a.	20 212
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	12 037	13 379	n.a.	18 733
Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност за страната (%)	24,4	23,0	28,7	22,9
Дял на населението в трудоспособна възраст (%)	58,1	57,7	56,5	58,5
Коефициент на заетост на населението на 15–64 години (%)	65,2	64,6	68,0	70,4
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	10,6	8,6	10,0	5,2
Дял на населението с основно и по-ниско образование, 25–64 години (%)	14,0	12,9	13,0	16,0
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	23,5	24,3	24,3	29,8
Произведена продукция (лв./човек)	15 649	17 612	n.a.	31 242
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	2197	2714	n.a.	3097
Преки чуждестранни инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	565	692	n.a.	4098
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	73,6	76,3	90,3	87,3
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	55,1	50,1	56,5	41,1
Покритие на общинските разходи с местни приходи (%)	48,6	52,3	43,6	84,2
Рейтинг за активна прозрачност на ПДИ за органите на местното самоуправление (%)*	72,2	66,9	66,9	70,3

Индикатори на социалното развитие	2020	2021	2022	Средно за страната
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	n.a.	n.a.	-14,7	-9,7
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	n.a.	n.a.	-4,5	4,2
Среден успех от матурите по БЕЛ**	4,44	4,12	4,09	3,93
Среден успех на изпита по математика след VII клас (в точки)**	42,6	39,4	37,6	35,3
Нетен коефициент на записване на населението в V–VII клас (%)	90,8	91,8	95,7	90,7
Средна продължителност на живота (години)***	75,0	74,0	73,4	71,9
Дял на здравноосигурените лица (%)	95,6	97,5	(100,0)	93,5
Население на един общопрактикуващ лекар (брой)	1605	1552	1450	1678
Регистрирани престъпления срещу личността и собствеността на хиляда души (брой)	5,1	4,3	5,1	11,6
Дял на висящите наказателни дела (%)	8,7	14,0	9,6	11,6
Дял на населението с достъп до обществена канализация (%)	73,4	72,9	n.a.	74,8
Образувани битови отпадъци на глава от населението (кг/човек/година)	315	349	n.a.	445
Дял от битовите отпадъци, предадени за третиране и рециклиране (%)	43,5	52,4	n.a.	74,0
Посещения в кината на хиляда души от населението	38	95	137	590
Реализирани нощувки в местата за настаняване на хиляда души (брой)	6106	6045	7993	3739

* Данните за 2022 г. са включени в изследването от 2023 година. Същото важи и за предходните години.

** Данните се отнасят за учебната 2022/23 година, а матурите са проведени през 2023 година. Същото важи и за предходните години.

*** Данните са за тригодишни периоди и се обновяват всяка година.